

DOLENJSKI RAZGLEDI

Številko uredil:
Milan Markelj

V tej številki sodelujejo:

Marinka Dražumerič, Jože Dular, Ivan Gregorčič, Miro Gutman, Marjanca Kočevar, Ladislav Lesar, Asta Malavašič, Milan Markelj, Ana Rostohar, Branko Suhy, Severin Šali, Ivan Škofljanec, Ivan Zoran

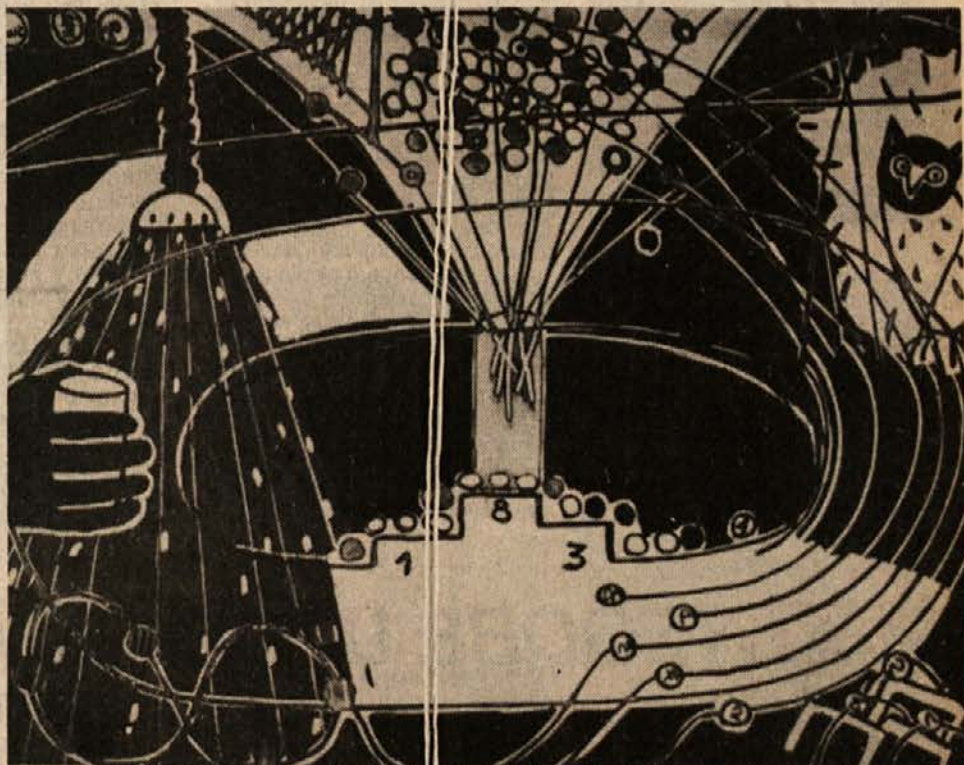
MED LETOŠNJI OBLETNICAMI

Kultura tako kot življenje samci rase iz preteklega, nadgrajuje se in dopolnjuje z ustvarjalnimi močmi sedanjih rodov na osnovah ustvarjenega prejšnjih rodov. Bogatejša ko je njena preteklost, bogatejši naj bi bil njen sedanjik. In edino kar to bogatenje in plojenje lahko prepreči, je izsiljena ali nehotena izguba kulturnega spomina. Zato je prav, če v začetku tega leta opozorimo na nekaj obletnic, ki so se že ali še bodo letos zaokrožile.

Spomnili se bomo 230-letnice rojstva Valentina Vodnika, 110-letnice rojstva Otona Župančiča, 100-letnice Levstikove smrti, 90-letnice rojstva Louisa Adamiča, 70-letnice Canjarkeve smrti, 50-letnice SAZU, da omenimo le nekaj obletnic, vezanih na znamenite može ali ustanove.

A če kulturo razumemo v njeni širši pomenskosti, potem moramo omeniti še nekaj pomembnih obletnic, kot je 140-letnica pomladi narodov, 120-letnica prvega slovenskega tabora na Plavnah, 70-letnica slovenske državnosti (1918) in — naj bo še nekaj za potrditev z negativnim — 40-letnica resolucije Informbiroja.

Našteli smo nekaj obletnic. Vsaka zase je vredna premisleka, primerjav in poslušanja. Ob spominu na Levstika se bomo morda povprašali o naši osebnosti in narodni pokončnosti, ob Župančičevi bomo morda pogledali, koliko čustvenega bogastva imamo še v sebi, ob Adamičevi se nam bo misel morda zaustavila ob trpki izseljenski usodi, ki je naš narod trgala na kose in nas razmetala po vsem svetu. Ob častitljivih obletnicah pomladi narodov

BRANKO SUHY: Športni pejzaž, akvatinta, 1987

1848. leta, prvega slovenskega tabora na Ravnah, pa ob obletnici slovenske državnosti se bomo vprašali o razvoju našega narodne zavesti in njene globine danes našnji, medtem ko nas bo obletnica resolucije Informbiroja gotovo opomnila na spačenost zideologizirane zavesti in njene razdiralnosti, ko se dokoplje do moči.

Dodajmo tem pomembnim obletnicam še eno, domačo, ne tako pomembno, pa vendar vredno, da jo vsaj tu omenimo. Dolenjski razgledi bodo letos dopolnili 20 let svojega izhajanja.

Dve desetletji se med rednimi stranicami Dolenjskega lista od časa do časa pojavijo tudi listi priloge, ki je leta 1968 prvič prišla med bralce z imenom Dolenjski razgledi. Njen takratni odgovorni urednik Tone Gošnik je prilogo pospremil v svet z uvodno besedo, v katero je zapisal, da Dolenjski razgledi nimajo namena prenesti v novo slovensko revijo, da pa »občutimo praznino v pokrajini, ko se napisano gradiivo trajnega pomena izgublja... Priloga naj bi ohranjela take prispevke.«

Od tistega leta je vsega skupaj izšlo 51 števil Dolenjskih razgledov. Kakšno leto jih je bilo več, kakšno manj, vmes pa je bilo tudi obdobje, ko so povsem presahnili. Od konca 1976 do junija 1978 ni izšla niti ena sama številka. Zataknilo se je, kje drugje, kot pri denarju. Realna vrednost družbene pomoči, ki jo je prejemal Dolenjski list od občin-ustanoviteljic, se je vztrajno zmanjševala in uredništvo je pri gledanju, kje bi lahko kaj privarčevalo, videlo strošek manj tam, kjer v tej naši družbi po neki čudni logiki kar naprej vidimo, da je mogoče najlažje in z najmanj škode varčevati — pri kulturi. Prizadevanja, da bi še kdo drug, poleg samega časopisa, primaknil svoj delež za plačilo stroškov izdajanja Dolenjskih razgledov, so ostala zaman. In tako so Razgledi zapluli v svoje sušno obdobje molka, ki pa k sreči ni preraslo v konec izdajanja te kulturne priloge. Uredništvo je postrgalo po svojih omejenih finančnih in ponovno začelo z rednim izdajanjem Razgledov. Tako se Dolenjski razgledi, nekoliko skromnejši sicer, a le redno pojavljajo. Da bi tako ostalo, jim velja zaželeati ob njihovi obletnici!

M. MARKELJ

Jože Dular: **EVGEN LOVŠIN (1895 — 1987)**

V lanskem decembru se je v Ljubljani izteklo življenje Belokranjca prof. Evgena Lovšina. V njegovem 93. letu. Na Žalah so ga položili v grob njegovega očeta Franja Lovšina, nekdanjega viniškega učitelja.

Tako je odšel od nas Viničan, ki je sicer večino svojega življenja preživel zunaj rojstnega kraja, pa se je vedno znova rad vračal

pod rodno streho, v dom, ki je bil hkrati tu di rojstni dom njegovega daljnega sorodnika Otona Župančiča. Lovšinova in Župančičeva mati sta si bili namreč sestrični.

Če na kratko preletimo življenjsko pot Evgena Lovšina, moramo po udariti vsaj nekaj njegovih življenjskih postaj. Bil je narodno zavezanec srednješolec, član Sokola, eden vodilnih prepovedovcev, to je mladine, ki se je pred prvo svetovno vojno prizadevala za osnovevanje Jugoslavije. Zavaljo tega revolucionarnega gibanja so ga tik pred maturo izključili iz vseh avstrijskih srednjih šol, mu prisodili šest mesecev ječe, nato pa ga poslali na fronto.

Po prvi vojni je Lovšin na Dunaju dokončal visoko šolo za svetovno trgovino, nato delal v bančništvu, pri Zvezi zasebnih nameščencev in pri Pokojninskem zavodu. Po zadnji vojni je prevzel razne vodstvene funkcije v gospodarstvu, potem pa je sedemnajst let, do upokojitve, kot gospodarski teoretik predaval na ekonomski fakulteti ljubljanske univerze.

Kot je bil Lovšin v mladosti navdušen telovadec — nastopil je tudi na vsesokolskem zletu v Pragi — tako je bil v zrelih letih ves predan planinstvu. Opravil je

vrsto težkih vzponov v naših gorah, predvsem v navezi s Čopom in Tomiškom, hkrati pa je znal spretno sukati pero.

Lovšin je izdal šest knjig (nekatero s sodelavci), v revijah, v glavnem v Planinskem vestniku, pa je objavil čez 30 daljših člankov in razprav, predvsem s področja planinstva. Pisa l je zlasti o raznih turah, o gorskih vodnikih in pomembnih planincih.

Ko ga je med zadnjo vojno meja nasilno ločila od gorenjskih planin, je v svojih živih spominih nanje napisal obsežno delo **V Triglavu in njegovi oseščini** (prva izdaja 1944, druga 1946). Leta 1956 nam je v knjižni izdaji opisal življenje in delo prvega slovenskega alpinista **Valentina Staniča**, potem pa se je lotil zahtevnega dolgoletnega zbiranja in preverjanja številnih podatkov o planinstvu, ki so 1961 začeli gledati beli dan v zajetni knjigi **Gorski vodniki v Julijskih Alpah**. Ob dvestoletnici prvega pristopa na vrh Triglava pa se je obe nem s soavtorjema Hribarjem in Potočnikom s pisanjem posvetil tudi naši najimenitnejši nacionalni gori. Delo je leta 1978 izšlo pod naslovom **Triglav, gora in simbol**.

Iz svojih razgibanih gimnazijskih let je hkrati z drugimi a vtorji

popisal takratno revolucionarno študentsko gibanje v knjigi **Preporodovci v Avstriji (1970)**.

Morda se mnogim, zlasti njegovim belokranjskim rojakom, zdi nekoliko čudno, da se je Lovšin tako navdušil za slovenske planine. Skromni Belokranjec, ki naj bi v glavnem poznal turizem do vinskih gor ali kvečjemu do vrha Mirne gore. Človek bi skoraj mislil, da se je Lovšin Beli krajini izneveril.

Pa se ni. Kot v Otonu Župančiču je tudi v Lovšinu bila vse življenje stalno navzoča ožja domovina, svet med Gorjanci in Kolpo. Občudovanje Župančiča, njegove osebnosti in poezije, ki je bila v najlepših stvaritvah tesno povezana z Belo krajino, je Lovšina privedlo do tega, da je pričel neutrudno raziskovati pesnikov rod in mladost. Vendar nam ni zbral le vrsto pomembnih podrobnosti iz življenja pesnikovih staršev ter bližnjega in daljnega sorodstva, temveč je posrečeno odkril vrsto zunanjih in duhovnih vzgibov, ki so v pesniku-Belokranjcu spočenjale posamične besedne umetnine.

Lovšin je znal oceniti pomembnost Župančiča in ga je zato skušal čimbolj približati Belokranj-

ZALOŽNIŠTVO

Ivan Zoran: **TEGOBE: UPORNEGA ZALOŽNIŠTVA**

Ko je Dolenjska založba — v zadnjih letih obstoja pridružena mariborskim Obzorjem, kjer pa se je v glavnem ohranjevalo le njeno ime, saj tudi ni imela (svojega) programa — prenehala delovati in v sedemdesetih letih tudi dokončno utihnila, je bilo treba čakati kar celo desetletje, da so jo v Novem mestu kot najbolj zainteresiranim, da se domača založniška dejavnost obudi in nadaljuje, spet začeli klicati v življenje. Na ustanovitve nove samostojne založbe sicer ni bilo misliti, ker bi to zahtevalo preveč naporov in denarja, zato so iskali možnost, da se z izdajanjem knjig začne ukvarjati delovna organizacija, ki ji je takšna dejavnost že po naravi najbližja.

Naloge se je oprijel Dolenjski list in na pobudo novomeške kulturne skupnosti v začetku osemdesetih let razširil »predmet poslovanja« še na izdajanje knjig in brošur. Medtem pa so tudi že nastajali programi knjižnih izdaj. Založba Dolenjskega lista je načrtovala podobne knjižne zbirke kot pred njo Dolenjska založba, le da se je odločila nekoliko večjo pozornost posvetiti literarnemu ustvarjanju na Dolenjskem. Imela je letne in srednjeročne programe in v okviru teh zastavljene knjižne zbirke literarne in poljudnoznanstvene vsebine, ob tem pa je sklenila izdajati Dolenjski

zbornik, monografije in še kaj. Delovalo je več uredniških odborov, sestavljenih iz delavnih članov in poznavalcev, ki so si prizadevali programe tudi izpeljati. Korak od besed do dejanj pa ni bil lahak, saj je kmalu postalo vsem jasno, da bo moč izdati le tista dela, za katera bo denar. Ker založba sama ni premogla tako imenovanih zagonskih sredstev, je bila prisiljena iskati sifinancerje za izdajo posameznih knjig. To pa je bil precej Sizifov posel, in ker ni bilo denarja, se je bilo treba marsikomu že vnaprej odpovedati ali prenesti realizacijo na poznejši, ugodnejši čas. Kljub takšnemu stanju se je vendarle posrečilo izdati nekaj knjig, ki so vzbudile širšo pozornost. Omeniti velja predvsem tri, ki so se visoko zapisale tudi pri bralecih. To so antologija *Pesmi dole njske dežele*, ki jo je uredil Janez Menart, monografija Božidar Jakac in Dolenjska z besedilom in slikovnim izborom Milčka Komelj a ter Janeza Bogataja delo *Mlinarji in žagarji v dolini zgornje Krke*, čeprav ta knjiga ni doživela tolikšne popularnosti kot omenjeni prvi dve. Antologija je izšla kot prva in obenem tudi kot zadnja knjiga zbirke Dolenjska knjiga, saj je založba z Dolenjskega lista, v glavnem iz finančnih razlogov, prej prenehala z delom, preden je moglo iziti še kaj drugega. Za poslovil-

no knjigo tega založniškega pri zavedanja lahko štejemo Dolenjski zbornik, saj se je Dolenjski list z izdom zbornika tudi uradno odpovedal tovrstni založniški dejavnosti. Še preden pa se je to zgodilo, je funkcijo založništva prevzel Dolenjski muzej oziroma se je ta dejavnost oblikovala pri tem muzeju, ki je že predtem sam izdal najrazličnejše publikacije.

Nova založba je nastala kot nekakšen konzorcij zainteresiranih kulturnih ustanov, se pravi Dolenjskega muzeja, Studijske knjižnice Mirana Jarca, Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine, deloma pa tudi Doma kulture in Dolenjskega lista, ki se jim je pridružila tudi Tiskarna Novo mesto. Konstituiranje z imenovanjem uredniških odborov in oblikovanjem vseh drugih organov je bilo v glavnem opravljeno v letu 1985 in delom že naslednje leto, hkrati pa je bil okvirno določen program založniške dejavnosti. Ta je sprva obsegal izdajo knjig s področja NOB, z arheološko tematiko pa izdajo monografij, vodnikov, zbornikov, koledarjev, grafičnih map in ne nazadnje tudi merkantilnih izdelkov. Že na enem prvih pretresov tega programa je bila sprejeta zamisel, da bi vključili še izdajo leposlovnih knjig, s čimer bi uresnili to, kar se pri Dolenjskem

listu iz razlogov, ki smo jih navedli, ni moglo.

Tokrat, pri Dolenjskem muzeju, je delo že od vsega začetka hitreje in lažje steklo. Takšno delo pa je bilo še posebej omogočeno zato, ker se je za založništvo zavzel novi ravnatelj muzeja Franci Šali, ki je postal tudi glavni urednik založbe, pa tudi zato, ker je slednja zaposlila človeka, da se je začel z vsemi potrebnimi opravili profesionalno ukvarjati. Res pa je tudi, da je tudi tokrat založba naletela na podobne probleme, kot jih je pred njo imel z založništvom Dolenjski list in od katerih je bil glavni spet finančni problem. Ponovno se je namreč izkazalo, da pri izdaji knjig na občinsko kulturno skupnost ne gre preveč računati, saj se je ta otepala še z vrsto težav drugačne narave, in da bo treba denar pridobiti na drug način. Tako je moglo iz programa za leto 1986 iziti le malo novih del in jih je bila večina prenesena v leto 1987, od tega v celoti tudi literarna knjižna zbirka, ki je vsebovala pet knjig. Od tega, kar pa je izšlo, kaže posebej omeniti arheološko monografijo Toneta Krneza z naslovom *Novo mesto I — Halštatski grobovi*. Knjiga je hitro pošla, predvsem so jo hoteli imeti ustanove, ki se ukvarjajo z arheologijo, najpomembnejše pa je, da je v arheološkem pogledu še bolj utrdila

cem in ga ohraniti v njihovem spominu in zavesti. Naj bi ves živel tudi v njihovi sredini, v svojem rojstnem kraju! Le tako moremo razumeti, da sta po pesnikovi smrti skupaj z materjo Faniko Lovšinovo v Vinici odstopila dve sobi za Župančičevo spominsko zbirko, ki je bila ob navzočnosti mnogih kulturnih delavcev svečano odprta 17. junija 1951. Hkrati so takrat na vrto ob hiši odkrili pesnikovo bronasto poprsje, delo akad. kiparja Jakoba Savinška.

Ko je s sklepom okrajnega sveta za prosveto in kulturo v Novem mestu s 1. marcem 1956 prevzel župančičevo zbirko v upravo Belokranjski muzej, je vodstvo te ustanove pričelo še tesneje sodelovati z Lovšinom. Zlasti ko je pod zimo 1973 stekla vseslovenska akcija šolske mladine za odkup in obnovo Župančičeve rojstne hiše. Del hiše, to je prvo nadstropje, je že leta 1962 odkupila črnomaljska občina in je takrat prostore uporabljal Ljudska milica. Preostali del hiše z dvoriščem, hlevom, drvarnico in vrtom pa je leta 1975 Lovšin za simboličnih 15 tisočakov prepustil občinski kulturni skupnosti v Črnomlju.

Do oktobra 1975 je bilo že zbranega toliko denarja — precej je prispevala tudi črnomaljska občina — da je ta imenovala gradbeni odbor, ki je pričel hišo sanirati in je v pritličju tudi pripravil prostor za razširjeno spominsko zbirko. To je na novo uredil dr. Joža Mahnič. Seveda pa spet ni šlo brez sodelovanja Lovšina.

ZALOŽNIŠTVO

sloves Novega mesta po svetu.

V letu 1986 je bil načrtovan tudi izid prve obsežnejše monografske predstavitve slovenskega slikarja Vladimira Lamuta, vendar je ta knjiga z naslovom Pot k vrtincem molčanja, za katero je slikovni izbor iz Lamutovega opusa opravil in ji študijo napisal Milček Komelj, lahko izšla šele leta 1987 za slovenski kulturni praznik. Slovesna predstavitev je bila v Dolenjski galeriji, kjer so obiskovalci lahko prisostvovali tudi istega večera izvedeni slovesnosti ob otvoritvi velike retrospektivne razstave slikarskih, grafičnih in drugih del Vladimira Lamuta. Kaže ponovno poudariti, da je bil dolg do Lamuta z obema dogodkoma, predvsem z monografijo, vsaj delno poravnana.

V letu 1987 je nekaj novih zvezkov izšlo v tako imenovani muzejski knjižnici zbirki Prispevki za zgodovino delavskega gibanja in NOB na Dolenjskem in v Beli krajini. Med drugim sta izšli knjižnici Javorovica izpod peresa Slavka Dokla in Bojna pot Gorjanskega bataljona, ki sta jo napisala Vilma in Franc Pirrkovič. V času slovenskega knjižnega sejma so izšli in bili na sejmju tudi predstavljeni prvi štiri zvezki literarne knjižne zbirke Siga. Po uradni predstavitvi v začetku decembra so bile knjige že v prodaji. To so: zbirka pesmi Jožeta Dularja Dobra je ta zemlja, zbirka otroških pesmi Janeza Kolencina Otroštvo v srcu, zbirka pesmi Ivana Zorana Vpisi tesnobe in zbirka črtic Vinka

in Župančičeve družine v Ljubljani. Prenovljena zbirka so svečano odprli 27. junija 1967.

Sodelovan je bil z Evgenom Lovšinom je bil o potrjeno tudi dve leti prej, ko sta se črnomaljska kulturna skupnost in Belokranjski muzej odločila, da v Dragatušu na hiši, v kateri so v letih od 1878 do 1892 prebivali Župančičevi starši s tremi otroki, odkrijejo spominsko ploščo. Hiša je bila v maju 1944 ob nemškem zračnem bombardiranju močno poškodovana in je po vojni dobila nekoliko drugačno podobo. Ploščo s pesnikovi verzji, ki jo je oblikoval pesnikov sin ing. arh. Marko Župančič, so odkrili 30. junija 1974. Slavnostni govornik je bil Evgen Lovšin.

V tem in prejšnjih letih pa se je Lovšin že intenzivno posvečal zbiranju gradiva za že imenovano knjigo **o rodu in mladosti Otona Župančiča**. Zajeto delo, ki ga krasi mnoge dokumentarne, prvič objavljene fotografije, je v založbi Mladinske knjige izšlo pod zimo 1975. Naslednje leto, 22. januarja 1976, sta založba in kulturni skupnosti obeh belokranjskih občin pripravili v Črnomlju predstavitev te pomembne knjige. Žal se je avtor zaradi bolezni ni mogel udeležiti in je knjigo predstavil urednik založbe Belokranjec prof. Janez Mušič.

Poleti 1977 so se dragatuški mladinci na poseben način spomnili Otona Župančiča, ki je bil v mladih letih njihov slovaščan. 26. junija tega leta so pri Dragatušu nad izvirom studenca Dobrega

odkrili ploščo v spomin na ta studenec v »najtišji dragi sveta«, kot je sam zapisal Župančič in kjer je verjetno našel prenekaletri navdih za svoje pesniško ustvarjanje.

Tudi tu je Lovšin s simpatijami spremljal akcijo, ki so jo pripravili mladi Dragatušci v pesnikov spomin, čeprav sta z ahr. Markom Župančičem imela nekoliko drugačno zamisel o ureditvi izvira Dobrega in njegovega okolja. Tega je namreč po vojni precej skvarila takratna črnomaljska kmetijska zadruga. Na dolgačno ureditev studenca pa bo treba še počakati.

Prav tako je bil Lovšin 21. maja 1978 navzoč pri otvoritvi Župančičeve razstave v metliški občinski knjižnici in njegovega poprsja (delo akad. kiparja Zdenka Kalina) v parku pred metliškim gradom. Bila je to lepa oddolžitev pesniku ob stoletnici njegovega rojstva.

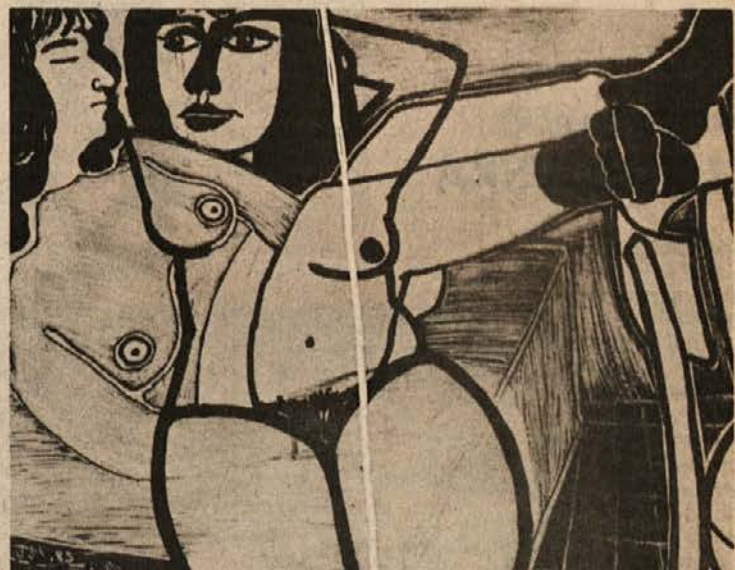
Naj še omenimo, da je Lovšin ob predaji svoje hiše želel, da bi Belokranjski muzej v gornjih prostorih uredil zbirko belokranjskih kulturnih delavcev, ki bi bila lepo

dopolnilo Župančičeve zbirke. Teh pomembnih Belokranjcev oziroma ljudi, ki so delovali v Beli krajini (pesniki, pisatelji, skladatelji, likovni umetniki, znanstveni in strokovni delavci) in ki so vsi omenjeni v raznih enciklopedijah, leksikonih in zbornikih, pa je blizu sto. Na žalost zamisel za zbirko, ki bi bila zares pomembna za Belo krajino in za katero sta vodstvo muzeja in dr. Joža Mahnič že pričela zbirati arhivsko in razstavno gradivo, kasneje ni bila uresničena.

Tako vidimo, da je Evgen Lovšin, ki je tudi sicer z raznim delom bogato napolnil svoje življenje, bil vseskozi občudovalec in častilec Otona Župančiča. Veliko je storil, da je pesnik močnejše navzoč v našem spominu.

Naj nazadnje še omenimo, da je Lovšin kot zaslužnemu belokranjskemu kulturnemu delavcu študijska knjižnica v Novem mestu spomladi 1983 pripravila razstavo o njegovem življenjskem delu.

V tem delu pa bo Viničan Evgen Lovšin še naprej živel med nami.

BRANKO SUHY: Figura, akvatinta, 1987

ljubo pisati, brez njega v teh za kulturo in še zlasti za založništvo tako negotovih časih ne gre in ga je treba stavljati celo tam, kjer se zdi vse stoddostno urejeno, brez ovir. Vse bo pač tudi poslej krojil denar in s tem mora računati še tako velik optimist.

Vse, ki se ukvarjajo z založništvom pri Dolenjskem muzeju, pa čaka poleg skrbi, kje in kako dobiti denar, da bodo knjige lahko tudi res izšle, še en problem. To je problem, kako organizirati založništvo, saj se je izkazalo, da zdajšnja oblika ni najbolj posrečena, poleg tega pa je bilo že ob osnovanju te dejavnosti pri muzeju rečeno, da gre bolj ali manj za začasno rešitev. Pri iskanju ustrežnejših rešitev bodo v veliko pomoč odgovori svetov za kulturo pri občinskih konferencah SZDL, v katere se prav zdaj prenaša razprava o tem, kakšna naj bo ta založba, naj bo regijska ali ne. Če bo temeljno stališče v prid regijski ozi-

roma pokrajinski založbi, kar naj bi (kakršnakoli) založba v Novem mestu tudi bila, bo to pomenilo, da se bo moralo v vprašanji, kakšna morajo za zdaj premlevati in razreševati pretežno Novomeščani, ukvarjati več ljudi iz regije. Skrb zanjo, za njen obstoj in razvoj, pa ne bi smela ostati samo v besedah, marveč bi si jo morali — njen moralni in materialni del — porazdeliti vsaj nosilci v vseh štirih občinah dolenjske regije, če že ne tudi drugi. Takšno razmišljanje pa že napeljuje na potrebo, da bi se zdaj kar naprej nekomu priključena založniška dejavnost osamosvojila in živela dalje vsaj kot tozd, če že ne samostojna delovna organizacija. Navsezadnje takšno rešitev »vidi« tudi perspektiva založniškega razvoja, vsaj za čas okoli leta 2000. A preden se vse to zgodi (če se bo?), ustanimo pri založništvu, kot poskušamo uporno živeti v zdajšnji c bliki. In tako do nadaljnjega.

Ivan Zoran:
IZTEKLO SE JE

Izteklo se je dolgo
potovanje iz noči.
Bilo nam je tesno,
kakor da nas v peščenem
rovu je zasulo,
kakor da vhodi in izhodi
so zaprli se že prej,
ko smo stopili vanje.
Zdaj, ko blodnjaki
so že vsi za nami,
si z zadnjimi močmi
oči zatiskamo pred silno
lučjo odrešitve.
Tako nas ta luč
vse je presvetlila,
da smo le še nekakšne
žive silhuete,
oblečene v radost.

Asta Malavašič:
MACHOVSKA

Glej, spet je maj
in spet je vse
bohotno zacvetelo.
Nešteto rož
v ta majski čas
v večer je zadehtelo.
Igrivo noge mi beže,
ko jih poljublja trava
in veter, veter potepuh
z menoj se polgrava.
Beživa, veter,
zdaj je manj.
Lahko me kdo ujame
in za poljubov bežni čar
srce v zameno vzame.

Ladislav Lesar:
IZ PESMI ZA MARTO

Kot blaznost kot perut neznane ptice
kot mrtev let se sebi zdim
In je vrtinčasti vihar ki me odnaša
in topla smrt me vabi v svoj objem
O molk dežele moje beli krik
ljubezenski privid in veter daljni veter
je upanje in zmaga spet prihaja
in svetla pot na cesti kjer si ti
Boli me krik in svetlost me plaši
in dolga noč in bela jutra tam kjer te ni
počasi se rojeva glad strasti
počasi v nezavednosti lebdim
na mrzlem kamnu ki je dan noči

Miro Gutman:
MAJHNA PESEM

svetloba sveče
kaplje belega vina
rana
ki se ne celi
samo tišina
in vosek
ki peče

VSAK TRENUTEK

in vsak trenutek
nekdo strmi
v moje sanje

in vsak trenutek
ko po cesti grem
jih skrivati ne znam

in vsak trenutek
odhajam
kakor topla molitev

in vsak trenutek
spet sem tu

iz bolečine zajemam
vse kar potrebujem

BRANKO SUHY: Šopek I, bron, 1986

Ivan Škofljanec:
POZABIŠ ME

Pozabiš me,
ko v jutro stopim
brez teže...
zaljubljen
v neskončnost
svetlobe...

pozabiš me
v nežnosti trav
in tople sle,
ki v pesmi
se razda...
kapljicam rose.

PESEM

Kaj si hotela
mi v srcu izpeti,
kaj izdati
v nočeh;
zdaj sužnja,
zdaj mati
mi v očeh...

Kaj si izdala
v besede,
kaj tišini
v dneih;
zdaj zidovom,
zdaj polju
v Bregeh...

Ana Rostohar:
DVE PESMI

Razgallenih ramen
in z vabečimi vzkliki
dekleta grabile seno v kopice,
da so od hrepenenja
akacije zadišale
in je od vonja večer vzvalovil.

V gube kril, ki so jih
malomarno odvrгла dekleta,
so polegale jutranje meglice.

Ah, ta piš, ta piš,
ki vedno znova razvname
v belo našo češnjo,
pod katero je razmišljal oče,
in jaz, ki sem šla mimo,
sem stopala visoko,
vsa razkošna v njegovem pogledu.

Severin Šali: BALADA

Mete, mete črni sneg,
pada na temačni breg,
ga zasiplje prek in prek.
Le od kod ta črni sneg?

V oblakih mrkih se sčrni,
ni belih dni več ne noči.
Grozljivo mete ga po nas
in črni prt postaja čas.

Kako pregnati črni sneg,
kako utišat piš leden?
Da naših dni življenjski breg
ne spremeni se v smrtni plen.

O daj, ponehaj črni sneg!
Naj pada spet ves čist in bel,
skopni dušljivi naj zamet,
da čas nam bo ozelenel.

V temo naj znova sine svit,
zasije v noči zvezdni križ,
naj odvihra ledeni piš,
da svet bo z upanji oblit.

ROMARJI

Kot dih, kot vzdih
zagrobno tih
zavel je v noči
mimo njih.

Molči ob poti znamenje
in noge muči kamenje
in vsak v sebi ranjen je.
Izgublja pot se v temo,
še komaj romarji vedo,
kam so odšli, zakaj gredo...

Je nekaj živih, več je senc,
za njimi tone upanje,
pred njimi daleč butanje
ledenih plošč ob večni breg.

Ni danes, jutri, in ni vek,
in kraj je kot umazan sneg,
drse plazovi raz melišč,
nikjer zavetja ne gostišč.

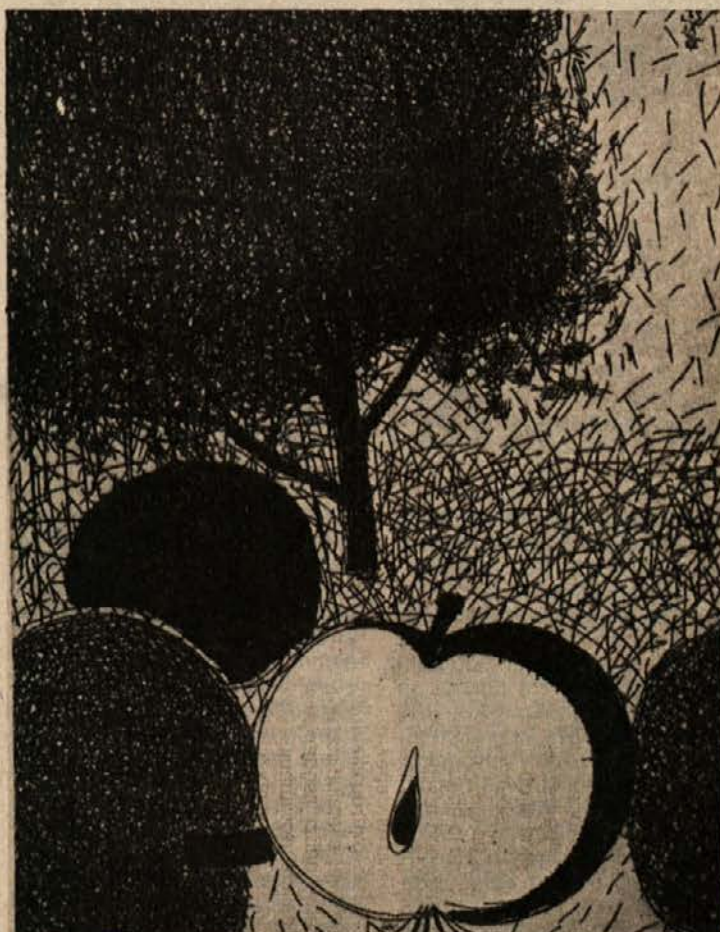
A romarji gredo, gredo,
spokorne pesmi si pojo,
jih stiska strah in mrk noči,
pol živi so in pol mrtvi...

Ivan Gregorčič: SVET VEČER

(Stari mami)

Prsi
so nam bile odprte
jaslice;
vso noč
nismo pogasili luči.
Oči
so mehko sedale
na krispan
in bele prte
in krotko gledale
kot drobne lučke
iz daljnih pozlačenih sanj.
V izbi
je bilo vse belo belo
kot da iz nekih drugih daljnih sanj
toplo toplo sneži.
Toplina je legala
z iskrečimi očmi
kot muc k nogam
in dremala.

Še zdaj je tam
vse belo belo
in ni še dogorelo.
Tja zdaj vodi
drobna bela gaz
in kraguljčki drobni na saneh
hodijo potrkovat
pod drobno brleče okno
sred zasneženega spomina.
Okrog praznina.
V meni mraz.
In hladna hladna zima.

BRANKO SUHY: Drevo in jabolka, jedkanica, 1986

Marjanca Kočevar: KAKO LAHKO NOSIŠ

Kako lahko nosiš v srcu
te Pompeje in Maroko,
vse zelene oceanske globine
v kolobarjih oči,
Rio Negro v zenicah,
starodavne hiše in kamne,
nihanja uročenih kober,
vse tuje smrti
in težko žalost volovskih oči,
vse mrtve brate,
zvonove vseh svetovnih pokrajin,
Sibeliusa in Senghorja,
Van Gogha in Tagoreja,
skodelico solz in smeja
in še imaš
nezoran košček v sebi,
da se lahko skriješ vanj,
kadarkoli me dotakneš?

NE MOREŠ

ne moreš mi storiti
da bi mi srce pobelego
v noči pegastih sov
ko beseda ponese jutro
na dremavo zglavje
in se razleze povsod
sperma svetlobe

ležim tako na jadrovini
gladka koža
me prekinja
da se vijolic ne dotikam
razsutih
po svetlobi

sučem nit laneno
da z njo te zazankam
v opoldne

in sem vislice
v neznanem s tabo
kot kaplja z jedkanice

naj se naju bog usmili
in ostrina urine britve

PRVO KOZINOVNO PISMO O OPERI MARTIN KRPAN

V Dolenjskih razgledih 16. 12. 1971 sem v članku Kako je Marjan Kozina snoval opero Martin Krpan priobčil pismo, ki mi ga je napisal 29. novembra 1963. (Glej tudi knjigo Cirila Cvetka Marjan Kozina.)

Vendar je bilo to Kozinovo drugo pismo. Prvo, kot se rado zgodi, se je zamešalo med papirje in mi je sedaj prišlo pod roke. Zato ga Ciril Cvetko ni mogel omeniti v svoji knjigi. Ker pa je zanimivo za Kozinovo zamisel o tej operi, ki bi po vsej verjetnosti bila prav imenitna, ga priobčujem v tej št. Dolenjskih razgledov. Zakaj je njegova zamisel ostala zgolj pri osnutku, je neznano. Res je takrat precej potoval po svetu, lotevala se ga je že bolezen. Nemara zato ni mogel uresničiti svoje velike zamisli. To prvo pismo je datirano 24. okt. 1963, torej dober mesec pred drugim, že priobčenim.

Severin Šali

Opomba: V pismu se je skladatelj zmotil in zapisal tisočletnica namesto šeststoletnica Novega mesta

Piran, 24. okt. 63

Dragi Severin!

In medias res: namenil sem se napisati opero Martin Krpan. Nekako 10. nov. se bom preselil v Trško goro in se bom z vso vnemo vrgel na to delo.

Bi Ti hotel sodelovati pri libretu? Zadeva bi bila zelo ugodna že z ozirom na to, da bi bila v stalnem stiku in bi šlo tako delo hitro in lahko od rok.

Imam sestavljen približen scenarij, ki ga bom s Cirilom Kosmačem (ki te zelo hudo lepo pozdravlja) in s Cirilom Debevcom dotiral do uporabnosti. Verjamem, da se boš tudi Ti marsikaj dobrega domislil sam. Kakor hitro imava fiksiran scenarij, pa lahko preidemo na pisanje teksta Ti in jaz na komponiranje.

Mislím, da verjameš, da bi tako lahko ratala lepa opera. Jaz sem za delo imenitno razpoložen. Tebi pa ne dvomim, da bi šlo delo lahko izpod rok, ker ga boš elal z andahtjo, se nikamor ne mudi in bi seveda lifral tekste v takem vrstnem redu, kakor bi bil pač za kakšno sceno razpoložen, torej ne togo po vrstnem redu.

Prav natihoma Ti povem (in ne pravi tega zaenkrat še nikomur), da mislim napisati to opero za proslavo tisočletnice Novega mesta 65 in bi bilo že zaradi tega lepo, da jo napiševa dva Novomeščana.

Gvišen sem, da Ti bo moj predlog všeč in da se boš dela lotil z veseljem. Zakaj napravila bova delo, da bo milina.

Prosim, da mi kar se da hitro odgovoriš. Jaz Ti bom čimprej poslal material, da se lahko orientiraš in mi daš svoje pripombe etc.

Čakam Tvojega hitrega odgovora in Te prav lepo pozdravljam

Tvoj Marjan

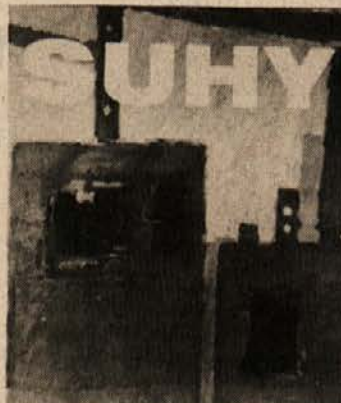
Milan Markelj: DRUGA SUHYJEVA MONOGRAFIJA

Za monografijo akademskega slikarja Branka Suhyja, ki je v sodelovanju založb Delavske enotnosti in Mladinske knjige izšla ob koncu lanskega leta, bi lahko dejali, da je dvakrat presenetljiva.

Preseneča najprej kot sam knjižni dogodek. Ne dogaja se pogosto, da se v slovenski knjižni produkciji pojavi monografija slovenskega likovnega ustvarjalca. Pri nas pač delujejo knjigi nenaklonjeni zakoni, ki toliko bolj kruto posegajo v založniško politiko, ker kot številčno manjši narod jezikovno pokrivamo daleč prejemajhen trg, da bi si lahko privoščili pridobitno založništvo tudi pri izdajanju sicer kulturno visoko

ovrednotenih knjig. Izid takih knjig je potemtakem odvisen od denarnih injekcij ustreznih kulturnih ustanov ali pa kar — in to velja v primeru Suhyjeve monografije — gmotnega angažiranja samega avtorja pri pripravi in izvedbi knjige. Če torej na naš knjižni trg pride reprezentativna monografija, kot je Suhyjeva, je to zares pomemben založniški dogodek.

Knjiga pa preseneča tudi zaradi tega, ker velja, da v že tako redkih monografijah slovenskih ustvarjalcev skorajda ne najdemo mlajšega umetnika. Izid monografije je skoraj praviloma rezerviran za tako imenovane »že

priznane» ustvarjalce, kar največkrat ne pomeni zgolj uveljavljene

jene ustvarjalce, marveč tiste, ki so prešli svoj zenit, če ne celo kar tiste, ki jih nacionalna leksika beleži že z obema letnicama, rojstno in smrtno.

Suhyjeva knjiga je torej dvakratno presenetljiva: izšla je in predstavlja umetnika, ki je razmeroma mlad in ne v Metuzalemovih letih, ustvarjalca torej, ki ima svoj ustvarjalni zenit najverjetneje še pred seboj.

In kot je knjiga dosežek za vso slovensko kulturo, ima končno tudi za samega ustvarjalca globok pomen. Ureditev in priprava takšnega celotnega pregleda dosedanjega ustvarjanja predstavlja svojevrsten samopremislek in

Marinka Dražumerič:

400 LET CERKVE SV. DUHA

Na jugovzhodnem robu okluka, na katerem leži stari del mesta Črnomelj, nad stekom Lahinje in Dobličice, stoji cerkev sv. Duha.

V pisanih virih se prvič omenja leta 1487, ko je bil pri njej ustanovljen Skerlov beneficij (nadarbina) za vzdrževanje stalnega duhovnika. Beneficij je ustanovila Doroteja Hörmann, Blaževa vdova. Za vzdrževanje duhovnika je darovala hišo z nekaj dvorišča in dvema vrtoma v mestu, kmetijo v Črnomlju in deset kmetij na Svibniku ter nekaj trtja v Tuševem dolu. Beneficij je stanoval v posebni hiši, ki je stala v neposredni bližini cerkve in je nosila številko 92. Ko je bil Skerlov beneficij leta 1805 ukinjen in je bila cerkev inkorporirana mestni župniji, je bila hiša porušena; stavbni prostor je pripadal župnijski cerkvi in je bil leta 1866 prodan za 48 forintov.

Istega leta je nemški viteški red, ki je bil lastnik župnije, prodal cerkev sv. Duha mestni občini Črnomelj. V njeni lasti je ostala do druge svetovne vojne. Po končani vojni je postala splošno ljudsko premoženje in izgubila svojo prvotno funkcijo. Dolga leta so bila v njej skladišča, sedaj pa je prazna.

V pisanih virih se poleg zapisa o ustanovitvi beneficija cerkev omenja še v zač. 16. stol., ko je leta 1526 za protiturški davek darovala dva srebrna in pozlačena keliha s patenama, ocenjena na 43 zlotov, en bakren kelih, vreden 23 zlotov in 7 ogrskih florintov.

Med podružničnimi cerkvami v črnomaljski župniji jo omenja tudi Janez V. Valvasor, ko v Slavi vojvodine Kranjske iz leta 1689 naštevava župnije in njihove podružnice na tedanjem Kranjskem.

Da je cerkev nastala v drugi pol. 15. stol., kaže že petosminski zaključek prezbitorija, pokritega s križnoredastim obokom. Na jugovzhodni stranici je na zunanjsini vrezano kamnoseško znamenje, s katerim je kamnosek označil svoje delo. Okoli prezbitorija in po celi dolžini ladje teče značilen kamnit gotski talni zidec, ki označuje prvotno velikost stavbe in hrati povezuje oba elementa v celoto.

Številne predelave, od katerih je bila najbolj rigorozna tista v 19. stol., so zbrisale druge srednjeveške stavbne elemente. Samo sklepamo lahko, da je bil prezbitorij nižji od ladje, ki je bila pokrita z ravnim lesenim, mogoče celo kasetiranim stropom. Zvonik je bil manjši in je bil oblikovan »na preslico«, način, kakršnega vidimo še danes na cerkvah v okolici Starega trga. Pred nerazčlenjeno zahodno (vhodno) fasado je bila prisljonjena lesena lopa.

Kakšno podobo je dalo stavbi stilno obdobje baroka (16.–18. stol.), ne vemo. Gotovo je prispevalo novo oltarno opremo, na sami arhitekturi pa ni pustilo sledov. Ohranil se je le kamnit nagrobnik z napisom, ki pove, da je posvečen plemenitemu gospodu Hansu Živkoviču, ki je umrl 9. junija 1626. Nagrobnik, ki je bil na sedanje mesto pod pevskim ko-

rom vzidan sekundarno, priča, da je bilo okoli cerkve nekdanje pokopališče. To pa potrjuje ljudsko izročilo, ki pravi prostoru okoli stavbe »na britofu«. Kamnit nagrobnik z grobom dopušča tudi možnost, da je prvotno zapiral grobnico dostojanstvenika, ki je bil pokopan v cerkveni ladji.

Največ sprememb je prineslo 19. stol., ki je oblikovalo sedanjo podobo cerkve. Takrat so srednjeveške stavbne in stilne prvine prekrili z debelimi nanosi ometa, k zahodni fasadi pa je bila prisljonjena zidana lopa, ki se je vklopila v oblikovanje celotne, za belokranjske razmere tudi zelo kvalitetne podobe fasade.

Ob koncu stoletja je cerkev dobila tudi novo oltarno opremo. Glavni oltar z reliefom Binkošti je leta 1895 izdelal metliški podobar Jernej Jereb; delo je naročil in podaril cerkvi Jakob Stariha, častni kanonik in dekan v pokoju. Jerebov sodelavec Franc Blaznik je istega leta poslikal notranjščino. Čeprav so stenske in obočne slike popestrile prostor, moramo priznati, da se slikar ni najbolje ujel s srednjeveško zasnovanim prostorom. Zato izzvani poslikava v prazno, je pa tako kot oltar priča o umetnostnih tokovih ob prelomu stoletja.

Lani je minilo štiristo let, odkar stoji v Črnomlju cerkev sv. Duha. V teku stoletij je doživela marsikatero spremembo, čas je izluščil njene kvalitetne stavbne člene. Po končani drugi svetovni vojni, ko je cerkev izgubila sakralno funkcijo, se nekako ne more vklopiti v življenje meščanov.

Od časa do časa vzniknejo zamisli, da bi se preuredila v prostor za glasbene prireditve komornega značaja in za občasno razstavno dejavnost. Dejstvo je, da Črnomelj nima primerne prostora za tovrstne prireditve, cerkev pa je z lego na obrobju starega mestnega jedra in volumnom prostora zanje nadvse primerna.

Ob častitljivi obletnici pripravila Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto s finančno podporo Kulturne skupnosti Slovenije in Občinske kulturne skupnosti Črnomelj načrt za prenovu objekta in njeno vključitev v kulturno ponudbo mesta. Upamo, da to pot ne bo, tako kot že večkrat prej, ostalo le pri dobrih sklepih in lepih načrtih.

Cerkve Sv. Duha v črnomlju

samougledanje, kar oboje je lahko še kako pomembno ne samo za učvrstitev ustvarjalne identitete, temveč tudi spodbuda za nadaljnjo umetniško rast in razvoj. V primeru ustvarjalca, kakršen je Branko Suhy, je tovrstna predstavitev, lahko bi rekli, vsajena v same osnove njegovega pojavljanja. Umetnik se namreč ne vključuje v nobeno znano grupacijo, znotraj katere in s katero vred bi se uveljavljal. V tem pogledu je samoten ustvarjalec in se je prisiljen, ako hoče biti prisoten v javnosti, afirmirati sam. To uspešno počne s pogostim razstavljanjem in, kar je pomembno za ta zapis, z zaokroženimi monografskimi predstavitvami.

Suhy ima s to vred, o kateri pišemo, že svojo drugo monografijo. Prva je izšla pri Delavski enotnosti že leta 1983. Z njo je zaključil pomembno stopnjo v svojem umetniškem razvoju. Vili mu je samozavest, a ga je hkrati, kot ugotavlja sam in poznavalci njegove umetnosti, osamila. »Tovrstni angažma javnost dopušča skupinam, zameri pa ga posameznikom,« je zapisal Ivan Sedej v uvodnih besedah. Lahko bi pa

tudi misel obrnili in rekli, da se je z izidom prve monografije samo potrdil položaj, ki ga je Suhy že prej sam izbral. Navsezadnje so organiziranost, disciplina, sprotno dokumentiranje ustvarjenega in pripravljenost na samoodrekanje osnovne Suhyjeve značilnosti, ki ne samo omogočajo in olajšajo izdelavo monografije, marveč kar kličejo k tovrstni knjižni predstavitvi.

»Tri leta načrtnega dela je v knjigi,« je v krajšem razgovoru potrdil avtor sam. »Eno leto sem pripravljala izbor, nato sva skupaj s Tršarjem na osnovi pretehtanih in premišljenih kriterijev opravila prvi izbor del in ga nato v dveh letih še večkrat prevetrila. Tršar je sproti zapisoval in beležil svoje in moje misli o obravnavanih delih, končno redakcijo pa je na koncu opravil še Slavko Pregl. Sproti sem dajal slike in plastike fotografirati (delo je opravil Zvone Pelko). Tako je v organizacijo in pravo knjige vložnega ne samo veliko dela, truda, odpovedovanja in časa, marveč tudi denarja. A le tako, z velikim organizacijskim, ustvarjalnim in ne nazadnje gmotnim angažiranjem slikarja same-

ga, je mogoče priti do monografije. Če bi se tudi drugi toliko angažirali in bili pripravljeni odpovedati se marsičemu in načrtno pripravljati pregled svojega dela, bi bilo takih knjig gotovo več.«

Za razliko od prve monografije, v kateri je bil poudarek na abstraktnem slikarstvu in grafiki, prinaša druga pregled vsega Suhyjevega dela od leta 1973 naprej, to je od zadnjega leta študija na akademiji do lanskega leta. Vsebinsko je razdeljena na spremna besedila, reprodukcije slik, grafik in plastik ter na dokumentarni del z biografskimi, bibliografskimi in drugimi podatki in gradivi.

Piscev besedil je več. Ivan Sedej je avtor dveh zapisov: Izpoved in oblika v delu Branka Suhyja ter Branko Suhy med dvema podobama slike, Curt Heigl je prispeval zapis Strogost in čutnost, Kristian Sotriřer Atelje kot laboratorij, medtem ko je Marijan Tršar prispeval levji delež branja, tri zapise. Po uvodnem zarisu Razvojne stalnice Suhyjevega slikarstva, grafike in kiparstva teče skozi ves osrednji del monografije, ki prinaša okrog 250

reprodukcij, njegova poglobljena predstavitev in analiza posameznih del, na koncu pa je Tršar dodal še študijo Ustvarjalni dialog, ki je novost za naše monografije. V nji je izrisal duhovno ozadje, iz katerega se oplaja Suhyjevo ustvarjanje. Pokazal je na velike umetnike, od starih mojstrov Goye, Velasqueza, Duererja in Rembrandta do modernih veličin Picassa, Gaugina, De Kooninga in Miroja, ki so vplivali na Suhyjevo razmišljanje o umetnosti in njegovo delo, kot pač na vsakega ustvarjalca vpliva tisto, kar je bilo v umetnosti že doseženega in se mora hote ali ne hote z ustvarjenim soočiti in ustvarjalno konfrontirati.

Vsa spremljajoča besedila dajejo bralcu dovolj informacij in vpogledov v Suhyjev umetniški opus, da se bralec lahko poglobi vanj in se h knjigi vrača, kot bi stopal v slikarjevo delavnico, v kateri je na ogled razstavljeno vse njegovo pomembno doseženo delo, zapuščajo pa jo vsakič obogaten za zanimivo estetsko doživetje.

Gradivo za dolenski biografski leksikon (21)

KRESAL RUDOLF pisatelj in prevajalec

R. 26. marca 1905 v Ljubljani, u. 23. okt. 1975 v Novem mestu, pok. v Ljubljani. Živel zadnjih 15 let v Trebnjem. — Delo 30. okt. 1975 št. 254, str. 8 — s sliko. ZSK VI, str. 364.

KRESE FRANC—ČOBAN narodni heroj

R. 9. marca 1919 v Bogneči vasi pri Trebnjem, u. 19. oktobra 1980 v Ljubljani. Med vojno bil načelnik štaba Gubčeve brigade. — Narodni heroji, list 18 — s sliko. TV-15 1979 št. 10, str. 3 (da se je rodil 7. marca).

KRISTAN ADA roj. CZERNICH publicistka

R. 23. sept. 1873 v Novem mestu, u. v 1925 na Koroškem. Žena pisatelja Etbina Kristana in prijateljica Ivana Cankarja. — KLS II, str. 517. Pisma Ivana Cankarja III, str. 143. Za rojstne podatke (reper-torij umrlih) se zahvaljujem novomeškemu prostu g. Jožefu Lapu.

KRISTAN VINKO politični delavec

R. 24. jan. 1917 v Verjah pri Medvodah, ubit 9. apr. 1942 v Ljubljani. Sekretar Okrožnega komiteja KPS Novo mesto — Dolenski zbornik 1961, str. 81, 76 — slika.

KRISTANČIČ MARJAN operni pevec

R. 27. maja 1908 v Podgori pri Gorici. Bil član Slov. narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju 1944—1945. — Prim SBL 8. sn, str. 202.

KRIVIC-DEQUAL ADA šolnica in politična delavka

R. 27. febr. 1914 na Dvoru pri Žužemberku. — Delo 27. febr. 1974 št. 48, str. 6 — s sliko.

KRIŽAJ JANEZ publicist

R. 20. avg. 1802 v Naklem, u. 11. marca 1861 v Mirni peči. Kot duhovnik služboval v Mirni peči od 1847. Sodeloval v Bleiweisovih Novicah s poučnimi spisi — SBL I, str. 574.

KRMELJ MAKŠ narodni heroj

R. 23. febr. 1910 v Hotavljah v Poljanski dolini. L. 1943 bil v Kočevju izvoljen za člana SNOS in AVNOJ. — EJ V, str. 425. Kmečki glas 12. marca 1980 št. 11, str. 6 — slika.

KRŽIŠNIK ANTON pravnik in politik

R. 8. jun. 1890 v Podobenem pri Škofji Loki, u. 31. dec. 1973 v Ljubljani. Med vojno bil član SNOS in predsednik Višjega vojnega sodišča pri Glavnem štabu NOV. — Ko je ko 1970, str. 528. Delo 14. jan. 1974 št. 10, str. 3 — slika.

KRŽIŠNIK ZVONE šahist in novinar

R. 16. jul. 1927 v Novem mestu. — Slovenski šah, str. 95.

KUDER ANTON pravnik

R. 14. jan. 1870 v Retjah (občina Trbovlje), u. po zadnji vojni. Kot sodnik služboval v Črnomlju in Novem mestu. Napisal prvi slovenski učbenik meničnega prava — SBL I, str. 580. Slika v ŠK M. Jarca.

KUGLER MIROSLAV slikar

R. 4. febr. 1914 v Ljubljani. Po vojni profesor risanja na gimnaziji v Brežicah. — Delo 7. nov. 1975 št. 260, str. 9. Osebnosti podatki.

KUHAR JANEZ glasbenik in skladatelj

R. 10. jul. 1911 v Ljubljani. Bil član Slovenskega narodnega gledališča na osvobojenem ozemlju. — Muzička enciklopedija II, str. 69. ND 4. okt. 1981 št. 270, str. 5 — slika.

KUHAR LOVRO ps. PREŽIHOV VORANC pisatelj

R. 10. avg. 1893 v Kotljah na Koroškem, u. 18. febr. 1950 v Mariboru. L. 1939 živel v ilegali na Dolenskem, blizu Mokronoga (prim. potopis Od Mokronoga do Pijane gore). — EJ VI, str. 610 — slika. Koroški fužinar 18. febr. 1980 (posebna številka, posvečena Vorancu).

KUHELJ MIRKO izseljenski publicist v Ameriki

R. 1904 v Kostanjevici, u. 30. jun. 1958 v Chicagu. Zlasti med vojno bil ožji sodelavec Louisa Adamiča in je med ameriški Slovenci agitiral za pomoč Jugoslaviji. — Rodna gruda V/1958, str. 159. Petrič: Naši na tujih tleh, str. 454.

KUKAVICA LUDVIK revolucionar

R. 1908, u. oktobra 1982 v Ljubljani, pok. v Polju. Med vojno je bil politkomisar kurirskih postaj Slovenije. Priredil je partizanski pesmi Tam na Pugled gori ter Sivala je deklica zvezdo. — TV-15 28. okt. 1982 št. 43, str. 17 — s sliko. ZSS VII, str. 142 (še druge verzije o avtorstvu pre pesmi).

KULAVIC JANEZ teolog

R. 23. marca 1838 na Podgradu na Dol., u. 18. maja 1906 v Ljubljani kot stolni prošt. — SBL I, str. 581.

KULOVEC FRANC politik in časnikar

R. 8. jan. 1884 na Dol. Sušicah, u. 6. apr. 1941 v Beogradu. — SBL I, str. 582.

KULOVIC AVGUST medicins. pisatelj

R. ok. 1836, u. 31. avg. 1897 v Dol. Toplicah, star 61 let. Do 1895 bil v Toplicah kopalški zdravnik in dolgo let tudi župan. L. 1867 je izdal v samozaložbi nemško pisno brošuro o topliški mineralni vodi. — DN 1. sept. 1897, str. 148. Trdina ZD X, str. 428. Za nekatere podatke se zahvaljujem prof. L. Tončiču iz Dolenskega muzeja.

KUMER JOŽE slikar

R. 10. sept. 1953 v Novem mestu. — Likovna skupina Vladimir

Lamut (Katalog), Novo mesto 1983, str. 10 — s sliko.

KUMER FRANJO igralec

R. 2. jul. 1920 v Mariboru. Od poletja 1944 igral pri SNG v Črnomlju. — SGL, str. 355.

KUMBATOVIC FILIP ps. FILIP KALAN kritik in esejist

R. 25. marca 1910 v Gradcu (Avstrija). Med vojno bil ravnatelj partizanskega Slovenskega narodnega gledališča. — SGL II, str. 269. Univerza III-2, str. 1187 (bibliografija). ZSS VI, str. 373 — slika.

KUMAR ZMAGA etnomuzikologinja

R. 24. apr. 1924 v Ribnici. Doktorirala na muzikološkem odd. filoz. fak. v Ljubljani. — Biografije in bibliografije, str. 219. Kumer Z., Kam bi s to folkloro?, str. 3 — slika.

KUMPERGER KAŠPAR predikant

R. neznano kje in kdaj, u. 24. febr. 1589. Bil je protestantski pridigar v Dol. Toplicah, mogoče tudi na Hmeljniku. — SBL I, str. 587.

KUNC DRAGO diplomat, spomeničar

R. 15. dec. 1917 v Novem mestu (sin Karla Kunca). Stalni predstavnik Jugoslavije pri UNESCO. Bil veleposlanik v Sri Lanki in na Norveškem. Delo 14. apr. 1977 št. 87, str. 16 — s sliko.

KUNC KAREL šolnik

R. 27. febr. 1879 v Novem mestu, u. 1950 v Ljubljani. Študiral na novomeški gimnaziji in v letih 1910—1922 poučeval na njej matematiko. Pisec več srednješolskih matematičnih učnih knjig. — 225 let, str. 309, 367, slika št. 14 (skupinska).

KUNST VILJEM pedagoški pisatelj

R. 12. jan. 1904 na Polzeli, u. 19. jul. 1973 v Zagrebu. Služboval na meščanski šoli v Črnomlju (1936—1939), po vojni pa prav tam kot ravnatelj tovarne učil. — SodP XXI-V/1973 št. 10, str. 374 — s sliko.

KUNSTEK LUKA šolnik

R. 4. okt. 1835 v Stojnem selu, u. 6. jan. 1896 v Ptuj. Služboval na novomeški gimnaziji 1871—72 in sodeloval v šolskih izvetjih z razpravo o Sofoklu. — SBL I, str. 589.

KUNŠIČ ANTON skladatelj in šolnik

R. 11. jan. 1839 v Zg. Gorjah, u. 6. jan. 1878 v Litiji. Kot učitelj in organist služboval tudi na Dolenskem (Gotenica, Škocjan, Nemška Loka, Dolenja vas pri Ribnici, Trebnje, Litija). — SBL I, str. 589.

KUPLJEN ANTON etnograf

R. 29. nov. 1841 v Žihlavi na Štajerskem, u. 11. nov. 1902 v Celju. Bil vsaj od 1875 do 1902 notar v Črnomlju in zbiral belokranjsko narodno blago. — SBL I, str. 590.

KURALT FRANJO kmetijski pisatelj

R. 5. dec. 1847 v Mengšu, u. 26. dec. 1921 v Zagrebu. Hodil v 5.—7.

razred gimnazije v Novem mestu. — SBL I, str. 591. Katalogi novomeške gimnazije.

KURALT-LOGAR LEOPOLDINA

R. 11. nov. 1840 v Ljubljani, u. 26. marca 1876 v Novem mestu. Pesnik Simon Jenko se je vanjo zaljubil, ko je počeval njuna brata na njihovem gradu Podturnu pri Semiču. Večina Jenkovih ljubezenskih pesmi je nastala ob spominu na Leopoldino ali Lavoslavo, kakor jo imenuje poet. — DL 22. avg. 1974 št. 34 in 5. sept. št. 36 — s sliko.

KURALT MARTIN pesnik

R. 21. okt. 1757 v Žabnici na Gor., u. 31. dec. 1845 v Mirovu na Moravskem. Čeprav po poklicu duhovnik, bil pristaša Napoleona in je od leta 1815 do 1823 bil prisiljen živeti v frančiškanskem samostanu v Novem mestu, predstojništvo pa ga je moralo strogo nadzirati. — SBL I, str. 591.

KURENT TINE arhitekt in univ. profesor

R. 21. nov. 1923 v Osijeku. Preživel mladost v Višnji gori. — Doktor arhitekturnih znanosti, udeleženec strok. kongresov v tujini. Zbornik občine Grosuplje VI/1974, str. 301.

KURET NIKO etnograf in prevajalec

R. 24. apr. 1906 v Trstu. 1946—47 poučeval na novomeški gimnaziji. — EJ V, str. 456. Ognjišče XII/1976 št. 4, str. 7 — slika. Biografija in bibliografije, str. 224 (bibliogr.).

KUŠLAN ANTON podobar in pozlatar

R. 1830 v Cerknici, u. 9. dec. 1903 v Ljubljani, pok. v Novem mestu. Imel svojo delavnico v Kandi in je utemeljitelj novomeške podobarske tradicije. — J. Jarc: »Novo mesto v obdobju med leti 1850 in 1900« v knjigi Karla Claricija Knjiga moje mladosti, str. 270.

KUŠLIJAN IGNACIJ starinoslovec

R. 30. jul. 1857 v Orešju na Zumberku, u. 21. avg. 1930 v Sentjerneju. — Kron V/1938, str. 62. Situla X/1968, str. 91-102 — s sliko. Rojstne in smrtne podatke mi je poslal pok. Ivo Pirkovič 24. 12. 1978 in 15. 1. 1979.

KUTNAR FRANC KSAVER knezoškof

R. 26. okt. 1793 v Šentvidu pri Stični, u. 8. marca 1846 v Št. Andražu. — SBL I, str. 597.

KVAS JOŽEF škof

R. 9. sept. 1909 v Cerkljah na Gorenjskem. Služboval v Semiču in Stopičah, nato do 1968 kot novomeški kanonik. Od 1983 pomožni ljubljanski škof. — Gospodarstvo 10. jun. 1983 št. 1448, str. 3. Ognjišče XIX/1983 št. 6, str. 28 — slika.

KVATERNIK FRANC matematik

R. 1919 v Osilnici, u. 31. dec. 1981 v Ljubljani. Napisal več šolskih učnih knjig za matematiko. — PD 29. marca 1982, str. 12. Obzor-nik za matematiko in fiziko XXI-X/1982 št. 3, str. 92 — slika.